

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศาสนาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาช้านาน ในระยะแรกศาสนาเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อจัดความหวาดกลัวสิ่งต่างๆ ที่ล้อมรอบตัวของมนุษย์ คิดว่าปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นมาจากการกระทำของผู้มีฤทธิ์มากกว่าตน เมื่อมนุษย์เริ่มเรียนรู้ธรรมชาติมากขึ้นและเกิดเป็นศาสนาที่มีเหตุผลเข้ามาเป็นแบบแผนและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ความเชื่อศรัทธาในกิจกรรมหรือพิธีกรรมต่างๆ ของแต่ละศาสนาก็กลายมาเป็นประเพณี วัฒนธรรมที่ทำสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน ศาสนาทุกศาสนา จะเป็นที่พักพิงใจของมนุษย์ มีหลักธรรมคำสั่งสอนที่มุ่งหมายสั่งสอนให้คนที่เป็นสมาชิกในสังคมเป็นคนดี มีคุณธรรมมีเหตุผลและศรัทธาในความถูกต้อง มีพิธีกรรมและเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นศาสนานั้นๆ บุคคลไม่ว่าจะอยู่ในฐานะ บทบาทใดจะต้องยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต เพราะธรรมหรือหลักคำสอนจะช่วยแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ได้ อีกทั้งจะทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ^๑

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว(Lao People Democratic Republic)^๒ ลาวเป็นประเทศหนึ่งที่ตั้งอยู่ระหว่างกลางของเอเชียอาคเนย์ เรียกว่าแหลมอินโดจีน ซึ่งมีวัฒนธรรมและ ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของประชาชนลาว อันเป็นความเชื่อที่ได้ปลูกฝังกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่มีต่อพระพุทธศาสนาเป็นเวลายาวนาน ประชาชนลาวร้อยละ ๙๐ ของจำนวนประชากร ได้นับถือพระพุทธศาสนาเป็นชีวิตจิตใจ^๓ กษัตริย์ผู้นำลาวในแต่ละยุคสมัยได้ ศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี สมัยพระเจ้าวิสุทธาราชาธิปัต หรือ พระเจ้าวิสุทธาราชาไตรภวนาถาธิปัตติศรีสัตนาคนหุต(พ.ศ. ๒๐๔๔-๒๐๖๓) พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองมาก พระองค์ทรงเอาใจใส่ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดีในปี พ.ศ.๒๕๖๔ พระเจ้าวรวงศา ธรรมมิกะราช ได้พามเหสี และลูกจำนวนหนึ่ง ขึ้นไปไหว้พระบาง ที่นครเชียงทอง "หลวงพระบาง" และก่อนหน้านั้นใน พ.ศ. ๒๐๙๓ สมัยเจ้าไชยเชษฐาธิราช ขึ้นครองราชย์แทนบิดาพระองค์ ได้สานต่อเจตนารมณ์ของบิดา เป็น ผู้ที่มีศรัทธาในพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาในประเทศลาว มีความเจริญรุ่งเรืองมาก พระองค์ได้มอบ

^๑ <https://sites.google.com/site/panidaple59/khwam-samphanth-rahwang-sasna-kab-kar-danein-chiwit>, สืบค้น วันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๕๙.

^๒ http://www.lampangvc.ac.th/lvcasean/page_laos.html. สืบค้น วันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๕๙.

^๓ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, พระพุทธศาสนาในลาว, (เชียงใหม่ : ๒๕๕๐), หน้า ๑๙.

นครเชียงใหม่ให้พระสงฆ์เป็นผู้เฝ้ารักษาพร้อมด้วยพระบาง ส่วนพระองค์ได้ยกไพร่พลจำนวนหนึ่งลง มาที่นครเวียงจันทน์ และ ยังได้ขนานนามนครนี้ว่า "นครจันทบุรี สีสัตตะนาคะนะนาหุตุดตมะราชา ธาณี"^๔ และได้เอาพระธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาเป็นแนวทางในการ ดำเนินชีวิตโดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติและเป็นแบบอย่างที่ดี นอกจากนั้นพระสงฆ์ยังเป็น บุคคลสำคัญในการแนะนำสั่งสอนญาติโยมให้เกิดศรัทธาในพระพุทธศาสนาในพระธรรมคำสอนและ ฮีตครองประเพณี เพื่อให้ดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง

สังคมลาวเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ที่สืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนานเป็น การสืบทอดาวาฮอยบู (สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น) ในสิ่งที่บรรพบุรุษผู้เป็นต้นเค้าได้สร้างไว้ให้ คำว่าฮีต (จารีต) เรื่องครอง (ครองธรรม) ที่เรียกกันติดปากว่า “ฮีตสิบสอง ครองสิบสี่” ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็น บทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งที่พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะพระสงฆ์มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมาก วัดอันมี พระสงฆ์สามเณรเป็นทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลจัดการ จึงมีส่วนสำคัญในการผลักดัน ฮีตครองให้ดำรงมั่นสื บทอดกันมาเป็นช่วงๆ จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ ฮีตครอง จึงถือว่าเป็นเส้นทางเลือดวัฒนธรรมของชาว ลาว^๕

จากการบันทึกของชาวต่างชาติที่เข้ามาในลาว เช่น วาน วูดสตอป ชาวฮอลแลนด์ ที่เข้า มาในลาวในปี พ.ศ. ๒๑๕๗ ได้ยกย่องว่า พระพุทธศาสนาในลาวได้เจริญรุ่งเรืองมาก พระสงฆ์ที่อยู่ใน นครหลวงเวียงจันทน์มีมากกว่าทหารในกองทัพของพระเจ้าแผ่นดินประเทศเยอรมันอีกด้วยซ้ำ และ มาริณีเลอร์เรีย ได้เข้ามาในนครหลวงเวียงจันทน์ในปี พ.ศ. ๒๑๖๗ ได้บันทึกไว้ว่าในจำนวนอาณาจักรที่ เข้มแข็งทั้งหลายของประเทศ เอเชียตะวันออกเฉียงนั้น มีอีกประเทศหนึ่งที่ไม่มิมีผู้คนรู้จัก ประเทศนั้นเขา เรียกว่าประเทศลาว หรือ “ประเทศล้านช้าง”^๖

ในกรณีแขวงจำปาสักนั้นเป็นอีกแขวงหนึ่งของประเทศ ที่มีอาณาเขตติดกับ ๓ ประเทศคือ ไทย เวียดนาม และ กัมพูชา ความเป็นอยู่ และ วิถีชีวิตของชาวนครนี้เป็นวัฒนธรรมที่ประสม ประสานกันระหว่างวัฒนธรรมสมัยใหม่ และ วัฒนธรรมดั้งเดิม แต่ก็เป็วัฒนธรรมที่กลมกลืน และ ลงตัวได้เป็นอย่างดีสังคมส่วนใหญ่ของชาวแขวงจำปาสักยังยึดมั่นต่ออุดมการณ์ทางพุทธศาสนาเป็น ปึกแผ่น ครั้งเมื่อมีภัยเกิดจากสงครามยิ่งทำให้ประชาชนลาวปฏิบัติต่อหลักคำสอนทาง พระพุทธศาสนา อย่างแนบแน่น แม้บางช่วงบางตอน อาจถูกกีดกัน จากการเมืองภายในประเทศด้วย

^๔ มะกอนทลวงจวงจัม ๔๕๐ปี (๑๕๖๐-๒๐๑๐), (พิมพ์ที่โรงพิมพ์มะกอนทลวงจวงจัม, ๒๐๑๐), หน้า ๔๐.

^๕ กรมสุขภาพจิต, “บทบาทพระสงฆ์ กับ การพัฒนาจิตใจ เพื่อความอบอุ่นในครอบครัว”, (ศูนย์สุขภาพจิตเขต ๗ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข : วิทยาการพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๑-๒.

^๖ มะกอนทลวงจวงจัม ๔๕๐ปี (๑๕๖๐-๒๐๑๐), (พิมพ์ที่โรงพิมพ์มะกอนทลวงจวงจัม, ๒๐๑๐), หน้า ๔๙.

อุดมการณ์ที่แตกต่างกันโดยเฉพาะในช่วงระยะเปลี่ยนถ่ายอำนาจการปกครองประเทศ ผู้นำทางการเมืองบางคนไม่ได้ให้ความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาเท่าที่ควรด้วยความที่ไม่เข้าใจต่อหลักคำสอนทางศาสนาที่แท้จริง โดยคิดว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสตร์ที่ถ่วงดึงความเจริญ จนทำให้ความสัมพันธ์อันใกล้ชิด ระหว่างพุทธศาสนิกชนชาวลาวกับพุทธศาสนาถูกห่างเหินในทางปฏิบัติ ที่เป็นกิจกรรมทางศาสนาร่วมกัน ระหว่างพระสงฆ์กับพุทธศาสนิกชนชาวลาวไม่ต่อเนื่องขาดช่วงขาดตอน แต่อย่างใดก็ดี ขบวนการประเทศลาว เมื่อครั้งต่อสู้กับ จักรวรรดินิยม ก็ยังใช้ประโยชน์จากพระพุทธศาสนา และสถาบันสงฆ์ในการสร้างความชอบธรรมให้กับเงื่อนไข ในการเอาชนะจิตใจของประชาชนอย่างกว้างขวางมาแล้วเช่นกัน ปรากฏเด่นชัดในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ได้ตั้งกลุ่มตัวแทนทางพระพุทธศาสนา ขึ้นมาหลายกลุ่ม แต่ที่สำคัญได้แก่กลุ่มพุทธศาสนิกชนลาว (Laotian Buddhist association) ซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ มีหน้าที่หลักในการ โฆษณาอุดมการณ์ ขบวนการของประเทศลาว ในส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักธรรม ในพุทธศาสนา โดยเฉพาะในประเด็นสันติภาพ ภายใต้คำขวัญที่ว่า “เอกภาพ ความอดุสหาะ ความเป็นกลาง และ สันติภาพ” (Unity, struggle, Neutrality, Peace) เพื่อต่อสู้การแทรกแซงของสหรัฐอเมริกา ปลุกฝังความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมอันดีงาม ซึ่งเป็นมรดกของชาติให้กับประชาชน ตลอดจนเรียกร้องให้ประชาชนลาว สามัคคีกัน เพื่อรักษาดำรงไว้ซึ่งหลักธรรม และ คุณธรรม ตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่แท้จริง รวมถึงการช่วยกันปกป้องพระพุทธศาสนา และ ชาติลาวให้รอดพ้นลัทธิจักรวรรดินิยมอีกด้วย^๗

ฮิต ๑๒ ครอง ๑๔ เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่คนลาวชาวพุทธปฏิบัติกันมายาวนานจนกลายเป็นวิถีชีวิตเพราะว่า ฮิต ๑๒ ครอง ๑๔ นั้นเป็นประเพณีสิบสองเดือนซึ่งเป็นจารีตให้สมาชิกในสังคมได้มีโอกาสร่วมชุมนุมกันทำบุญประจำเดือนทุกๆเดือนในรอบปีผลที่ได้รับก็คือคนจะได้มีเวลาเข้าวัดได้ใกล้ชิดกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้นทำให้ประชาชนรู้จักมักคุ้นสามัคคีกันเป็นอย่างดี ฮิต ๑๒ หรือ จารีตประเพณี สิบสองเดือนของชาวลาว และ ครอง ๑๔ หรือ ระเบียบข้อวัดปฏิบัติของกลุ่มคนในสมัยโบราณ ให้อยู่ร่วมกันโดยสันติ โดยยึดถือหลักคำสอนพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต^๘

แต่เมื่อมาถึงในยุคปัจจุบันประเทศชาติได้รับการพัฒนาจนทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆอันเป็นเหตุทำให้ประชาชนเริ่มห่างเหินจากจารีตประเพณีวัฒนธรรมอันนำไปสู่การทำร้ายประเพณีอันดีงามดังจะเห็นได้จากการประทุติตน การแต่งกาย คุณธรรมความเชื่อ สิ่งต่างๆเหล่านี้

^๗ สมบูรณ์ สุขสำราญ, **พุทธศาสนากับความชอบธรรมทางการเมือง(กรณีเปรียบเทียบประเทศไทย, ลาว,และ กัมพูชา,** (โครงการเผยแผ่ผลการวิจัย,ฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๙๓,๙๒.

^๘ พระอุดมศักดิ์ ปัญญาโร(แก้วพันธวงศ์), “ศึกษาการดำเนินชีวิตตามศรัทธาในพระพุทธศาสนาของชาวพุทธลาว”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๗๔.

เริ่มมีบทบาทลดน้อยถอยลงวัฒนธรรมทางด้านตะวันตกได้เข้ามาแทนที่ จึงทำให้จารีตประเพณีอันดั้งเดิมของบรรพบุรุษมีการเปลี่ยนแปลงและเสื่อมคลายไปเรื่อยๆ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจอยากจะศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวทางใน ฮิต ๑๒ ของชาวพุทธลาวในเมืองปากเซ เพราะเห็นว่าจารีตประเพณีเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิต ถ้าว่า “ฮิต ๑๒ ครอง ๑๔” นี่หากเสื่อมคลายหรือจางหายไปจากประชาชนลาว คนลาวก็จะห่างเหินจากพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยจึงตระหนักอยู่เสมอว่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีตลอดจนจรรโลงรักษาพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบต่อไปจนชั่วลูกชั่วหลาน นั้นเป็นหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติแม้ว่าจะเป็นกำลังเพียงน้อยนิดก็ตาม

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ ศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา
- ๑.๒.๒ ศึกษาประเพณี ฮิต ๑๒ ของชาวพุทธลาวในเมืองปากเซ
- ๑.๒.๓ ศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวทาง ฮิต ๑๒ ของชาวพุทธลาวใน เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตการศึกษาออกเป็น ๒ ส่วน คือ

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่การศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา ศึกษาประเพณี ฮิต ๑๒ ของชาวพุทธลาวในเมืองปากเซ และ ศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวทาง ฮิต ๑๒ ของชาวพุทธลาวใน เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว.

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่นำมาศึกษาครั้งนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น ๔๐ รูป / คน ได้แก่

- (๑) กลุ่มพระสงฆ์ จำนวน ๑๐ รูป
- (๒) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐ คน
- (๓) กลุ่มนักวิชาการพระพุทธศาสนาจำนวน ๑๐ คน
- (๔) กลุ่มประชาชนชาวลาวที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา จำนวน ๑๐ คน

ซึ่งกลุ่มประชาชนทั้งหมดเหล่านี้อยู่ใน แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๔.๑ ศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา เป็นอย่างไร
- ๑.๔.๒ ศึกษาประเพณี ฮีต ๑๒ ของชาวพุทธลาวในเมืองปากเซ เป็นอย่างไร
- ๑.๔.๓ ศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวทาง ฮีต ๑๒ ของชาวพุทธลาวใน เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว เป็นอย่างไร

๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินชีวิต หมายถึง การปฏิบัติตามตามสังคม ของประชาชนลาว ที่ดำเนินไปตามหลักความคิดความเป็นอยู่ ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

แนวทาง หมายถึง การแนะนำการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชนลาว ให้เป็นตามแนวทาง อันชอบธรรม ตามฮีตครองประเพณีวัฒนธรรม เป็นต้น.

ฮีต ๑๒ หมายถึง ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติพันธุ์ลาว ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมแสดงถึงความเป็นชาติเก่าแก่และเจริญรุ่งเรืองมานาน เป็นเอกลักษณ์ของชาติและท้องถิ่น และมีส่วนช่วยให้ชาติดำรงความเป็นชาติของตนโดยมีวิถีทำเป็นชีวิตตลอด ๑๒ เดือน

แขวงจำปาสัก หมายถึง แขวง หรือ จังหวัดหนึ่ง เป็นเขตของการปกครองอีกแห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของประเทศ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ หนังสือ

เอกสาร ปฐมภูมิ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยได้แก่ พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน และ พระไตรปิฎกฉบับที่พิมพ์แล้ว

เอกสาร บทความ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องที่ผู้วิจัยนำมาประกอบในการศึกษาครั้งนี้ เป็นข้อมูลที่สำคัญต่อการวิจัย เป็นเอกสารที่เชื่อถือได้ ประกอบกับข้อมูลที่นำมาเสนอมีความสัมพันธ์ และเกี่ยวข้องกับปะเทศสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว ทั้งนี้หาผู้วิจัยกำลังศึกษาอยู่เช่น

พระดำริ พ.ท.มิกะมุณี พระดำรง (พ.ธรรมมิกะมุณี) “พระพุทธรูปในปะเทศลาว”

(๒๐๑๐) ได้กล่าวถึงประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในลาวว่า ประเทศลาวเป็นประเทศหนึ่งที่นับถือพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ประชาชนในประเทศประมาณ ๙๐% เป็นชาวพุทธ ซึ่งพุทธศาสนาได้มีอิทธิพลอยู่ในจิตใจของคนลาวมาหลายพันปีแล้ว ตั้งแต่สมัยอาณาจักรศรีโคตรบอง ที่เจริญรุ่งเรืองมาแต่สมัยพุทธกาล จนมาถึงศตวรรษที่หนึ่งแห่ง ค.ศ. แต่ได้เสื่อมอาณาจักรการปกครองลงเมื่อ

อาณาจักรพูนัน ได้รุ่งเรืองขึ้นในลุ่มน้ำโขง อาณาจักรศรีโคตรบองได้เจริญมากกว่า ๕๐๐ ปี และได้เสื่อมลงอีก^๙

บุญมี เทบสีเมือง ได้กล่าวถึงอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อวิถีชีวิตของคนลาวไว้ในหนังสือ “ความเป็นมาของชนชาติลาว : การตั้งถิ่นฐานและสถาปนาอาณาจักร” ว่า ได้สะท้อนให้เห็นวิวัฒนาการของคนลาวโบราณจากอดีตจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าเอกสารเล่มนี้จะเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาไม่มากนัก แต่ก็ได้กล่าวถึงหลักฐานโบราณคดีเชิงพระพุทธศาสนา ที่สำคัญ คือ พระธาตุต่าง ๆ ที่อยู่ทั่วประเทศลาวล้วนแต่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา^{๑๐}

มาร์ติน สจ๊วค ฟ็อกซ์ (Martin Stuart Fox) ผู้เขียนหนังสือเรื่อง “Buddhism and Political in Lao, Cambodia, Myanmar and Thailand” (๒๐๐๖) ได้ระบุว่า บริบทของประเทศลาวในสมัยล่าอาณานิคมของฝรั่งเศสนั้น พระสงฆ์และผู้นำชาติ ทำการเคลื่อนไหวทางการเมือง จนมีการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าเป็นหลักสังคมนิยม หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นสังคมนิยมพระพุทธศาสนา “Buddhism Socialism” นักการเมืองมีส่วนร่วมในพิธีกรรมทางศาสนา และประกาศยกเลิกความเชื่อเรื่องผี ให้ความสำคัญต่อบุญบั้งไฟน้อยลง พรรคคอมมิวนิสต์ประชาชนลาว (Communist Lao People) มีท่าทีอย่างชัดเจนต่อพระพุทธศาสนาในเชิง “เคารพ และปกป้องพระพุทธศาสนา” ซึ่งพระสงฆ์ส่วนใหญ่ให้ความสนับสนุนเพื่อต่อต้านรัฐบาลหุ่นหลังโดยสหรัฐอเมริกา^{๑๑}

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้เขียนหนังสือ พุทธศาสนาในเอเชีย ระบุว่า ในด้านศาสนา ถึงแม้ว่าชาวล้านช้างจะได้รับนับถือพุทธศาสนาแบบมหายานผ่านทางจีนมาตั้งแต่ครั้งยังอยู่อาณาจักรอัยลาวเช่นเดียวกับชาวไทยพวกอื่นในสมัยของขุนหลวงเม้า (ลีเมา หรือลิวเมา) เมื่อประมาณ พ.ศ. ๖๒๐ แล้ว ก็ต่อมาเมื่อ มาถึงอาณาจักรล้านช้างนี้ ความเชื่อนั้นคงจะเลือนลางจางหายไปแล้ว จึงปรากฏว่า ราษฎรทั่วไปนับถือผีสางเทวดาอันเป็นของพื้นเดิมแต่สมัยโบราณ ทำให้ต้องมีการประดิษฐ์ฐานพระพุทธศาสนาขึ้นใหม่และในคราวนี้เป็นพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทที่นำเข้ามาจากอาณาจักรเขมร

เรื่องนำพุทธศาสนาเข้าสู่อาณาจักรล้านช้างมีหลักฐานต่างกันเป็น ๒ อย่าง ฝ่ายหนึ่งว่านางแก้วเก้งยา มเหสีของพระเจ้าฟ้างุ้มทรงเป็นพุทธศาสนิกชนผู้เคร่งครัด ครั้นได้ทรงเห็นเจ้านายและ

^๙ พระดำลิจ พ.ท.ม.ม.กะมุณี “พระพุทธรูปในปะเทศลาว” (กรุงเทพฯ: มหามหาชน : สำนักพิมพ์สุระพาบใจ, ๒๐๑๐). หน้า ๒๒๙

^{๑๐} บุญมี เทบสีเมือง, ความเป็นมาของชนลาว และสถาปนาอาณาจักร, ไพท ภูธา (แปล) (กรุงเทพมหานคร : สุภาพพาใจ ๒๕๕๓), หน้า ๒๔.

^{๑๑} Martin Stuart Fox, Buddhism and Political in Laos, Cambodia, Myanmar and Thailand, Presented at The Cambodia, Myanmar and Thailand Summer School, Asia Pacific Week, 2006 on the 30th January 2006.

ราษฎรนับถือผี พวกกันลัมช้าง ม้า วัว ควาย ทำพิธีกรรมก็ทรงสังเวชพระทัยจึงทูลพระสวามีให้นำพระพุทธรูปจากกัมพูชาเข้าไปประดิษฐาน พระเจ้าฟ้างุ่มก็ทรงส่งทูตไปแจ้งความประสงค์แก่กัมพูชาเข้าไปประดิษฐาน พระเจ้าแผ่นดินเขมรจึงทรงส่งคณะพระภิกษุสงฆ์ มีพระมหาปาสมัตเถระ ซึ่งเป็นอาจารย์ของพระเจ้าฟ้างุ่ม และพระมหาเทพลังกาเป็นหัวหน้าพร้อมด้วยนักปราชญ์ ข่าง และคนแวดล้อมบริวารจำนวนมาก นำพระพุทธรูปปางห้ามญาติชื่อว่า “พระบาง” และพระไตรปิฎก พร้อมทั้งศาสนวัตถุอื่นๆ ไปพระราชทานแก่พระเจ้าฟ้างุ่ม

ส่วนหลักฐานอีกฝ่ายหนึ่งว่า เมื่อพระเจ้าฟ้างุ่มครองราชย์ แล้วไม่นานก็ปรากฏว่าทรงมีพระทัยโหดร้ายทารุณ ความทราบถึงกษัตริย์กัมพูชาผู้เป็นสสุระ (พ่อตา) จึงมีรับสั่งให้พระเจ้าฟ้างุ่มไปเฝ้าแล้วพระราชทานโอวาทให้ปกครองพสกนิกรตามหลักธรรมในพระพุทธรูปศาสนาให้สมาทานศีล ๕ และส่งกลับล้านช้างพร้อมด้วยคณะพระภิกษุสงฆ์^{๑๒}

ขงสิเพื่อภูกตัญญู ของพระอาจารย์ โสมสิ แก้วจวง อาดิปะทาน .อ.พ.ส แฉวงจำปาสัก พบว่าคนลาว ชาตลาว ของพวกเราที่มีประวัติศาสตร์ ความเป็นมาที่ติดพันทางด้านศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธรูป อันได้เกลี้ยกล่อมในจิตสำนึกอันเป็นมโนธรรมของคนลาวทุกเผ่า มีความอ่อนโยน ซื่อสัตย์สามัคคี และมีมนุษยสัมพันธ์แต่ดึกดำบรรพ์แล้วยังทำให้เชื้อชาติเผ่าพันธุ์ของพวกเรา ได้สนิทแน่นขยายความรักและความผูกพัน มีน้ำใจเผื่อแผ่ต่อกันโดยผ่านพระพุทธรูป อันเป็นที่เคารพนอบน้อม ของคนลาวบรรดาเผ่าเกือบทั้งหมดชาติ^{๑๓}

พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปศาสนาในประเทศลาวไว้ในหนังสือ “พระพุทธรูปศาสนาในลาว” ว่า นับตั้งแต่ได้รับอิทธิพลจากการเผยแผ่พระพุทธรูปหลังจากการทำสงคราม ครั้งที่ ๓ มาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนั้นยังได้ให้ความสำคัญ ความสัมพันธ์ระหว่างคณะสงฆ์ไทย-ลาว และความใกล้เคียงกันระหว่างวัฒนธรรมทั้งสองประเทศ^{๑๔}

มหาศีลาว วังวงศ์ ได้กล่าวถึงการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักศรัทธาของชาวลาวในรูปแบบความเชื่อที่สำคัญคือความตามบรรพบุรุษ ดัง “พงศาวดารลาว” กล่าวว่า ชาตลาวทั้งหลายตั้งแต่โบราณพวกกันนับถือฟ้าผีแถน ผีพ่อ ผีแม่ ผีด้า ตามลัทธิของพวกจีน เพราะเหตุดินแดนของชาวลาวแต่ก่อนอยู่ติดกับชาวจีน ทั้งมีการสงครามติดต่อกันมา เป็นเวลานานกว่าชาตลาวได้มานับถือพุทธรูป แต่การนับถือพุทธรูปนั้น ช่วงต้นๆจึงจิตจาง ปะปนผสมผสานด้วยความเชื่อดั้งเดิม เช่น กรณีฆ่าช้าง ฆ่าวัว ควาย บูชาผีเป็นต้น จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ สมเด็จพระนางแก้วเก็งยาอัครมเหสีของ

^{๑๒} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) พุทธศาสนาในเอเชีย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา ๒๕๔๘), หน้า ๑๙๓ – ๑๙๔.

^{๑๓} **ขงสิเพื่อภูกตัญญู ของพระอาจารย์ โสมสิ แก้วจวง อาดิปะทาน .อ.พ.ส แฉวง จำปาสัก** ๒๐๐๗, หน้า ๑.

^{๑๔} พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา, พระพุทธรูปศาสนาในลาว, (เชียงใหม่ : บรรณกรการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๕.

สมเด็จพระยาแห่งหน้าธรณีมหาธาตุนามฟ้าร่มไม้สบายพระทัยพระองค์จึงทำให้พระนางเข้าเฝ้าราชสามี
 ขอนำเอาพระพุทธรูปจากประเทศเขมร มาประดิษฐานในประเทศลาวสมเด็จพระเจ้าฟ้าร่มก็ทรง
 ได้ทำตามพระประสงค์ของนางเพื่อไพร่ฟ้า แล้วนำเอาพระพุทธรูปแบบเขมร ตามการกราบบังคม
 ทูลของพระนาง ซึ่งสมเด็จพระเจ้าเขมรได้ประทานพระผู้รู้และผู้เชี่ยวชาญทั้งพระไตรปิฎก และ
 พระพุทธรูป พร้อมด้วยพระพุทธรูป ปญจะโลหะ นามว่า พระบาง และ นักปราชญ์อีกจำนวนหนึ่ง
 กรณีย์ พระพุทธรูปปญจะโลหะพระนามว่า “พระบาง” เป็นที่ร่วมศรัทธา และ ความเชื่อของ
 พุทธศาสนิกชนชาวลาว ตั้งแต่บัดนั้น มาจนถึงบัดนี้^{๑๕}

บุญเกิด พิมพัวร์เมธากุล ได้ให้ทัศนะว่า “ **ฮิตสิบสอง** คือประเพณีที่คนลาวอาณาจักรล้าน
 ช้างในอดีต และคนลาวที่อยู่ในประเทศลาวปัจจุบัน รวมทั้งคนไทยที่เรียกขานกันว่าเป็นคน “**อีสาน**”
 หรือ “**ไทยอีสาน**” นั้นจัดทำบุญประจำเดือนทุกๆ เดือนในรอบปี^{๑๖}

จากรวรรณ ธรรมวัตร ได้ให้ความเห็นว่า ขนบธรรมเนียมประเพณีหลายอย่างของ ชาว
 อีสาน เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยรักษาสภาพสังคมและสถานภาพของสังคมนี้ให้คงอยู่ และเป็นเครื่อง
 เสริมสร้างความรู้สึกร่วมกันอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่ชาวอีสาน เมื่อมีโอกาสประกอบกิจตามประเพณีใน
 แต่ละเดือนร่วมกันประเพณีนั้นเรียกว่าฮิต ๑๒ หรือจาริตประเพณี ๑๒ ประการอันเป็นธรรมเนียม
 ประเพณีที่ปฏิบัติสืบกันมาแต่บรรพบุรุษ^{๑๗}

ส.ธรรมภักดี (นามแฝง) ได้ให้ความเห็นว่า “จาริตะนั้น คือ ฮิตครองโบราณ เป็น
 ประเพณีธรรมเนียมสืบมาเดิมนี่ เป็นแบบแผนไว้ความดีงามประพฤติดชอบ เป็นประเพณีทำบุญ ๑๒
 เดือน กล่าวไว้ในคัมภีร์ได้บ่อไซ”^{๑๘}

มูลนิธิการศึกษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง, ได้กล่าวถึงประเพณี ๑๒
 เดือน หรือ ฮิตสิบสองของชาวลาวในแต่ละเดือนจะมีประเพณีประจำเดือนดังนี้

เดือนอ้าย	ประเพณีบุญเข้ากรรม
ระยะเวลา	เดือนธันวาคม ซึ่งอยู่ในช่วงฤดูหนาว
กิจกรรม	พระภิกษุแต่ละวัดจะร่วมกันปฏิบัติธรรมภายในเขตที่กำหนดอย่างเคร่งครัด เพื่อชำระศีลและจิตใจให้บริสุทธิ์
เดือนยี่	ประเพณีบุญคูณลาน (บางท้องถิ่นเรียก “บุญกองข้าว”)
ระยะเวลา	หลังฤดูเก็บเกี่ยว

^{๑๕} มหาศีลา วิรวงศ์, **พาศาวดารลาวภาษาลาว**, (แปลโดยสำนักงาน ส.ธรรมภักดี, ปพข. พ.ศ. ๒๕๔๕),
 หน้า ๕๒-๕๕.

^{๑๖} บุญเกิด พิมพัวร์เมธากุล , **ฮิต คอง คะลำ วิถีชีวิตของคนล้านช้างและไทยอีสาน**, (บริษัทเพ็ญ
 พรินต์ติ้ง, ๒๕๔๐), หน้า ๓.

^{๑๗} จากรวรรณ ธรรมวัตร , **คติชาวบ้านอีสาน** , พิมพ์ครั้งที่ ๒ , (กรุงเทพมหานคร : อักษรวัฒนา, ม.ป.ป.
 ๒๕๓๘), หน้า ๕.

^{๑๘} ส.ธรรมภักดี (นามแฝง) , **ประเพณีอีสาน** , (กรุงเทพมหานคร : ส. ธรรมภักดี, ม.ป.ป. ๒๕๕๐),
 หน้า ๑๒๗.

กิจกรรม ก่อนที่จะนำข้าวที่นวดแล้วไปเก็บใน ยุ้งฉาง จะมีการทำบุญขวัญข้าว มีการนิมนต์พระภิกษุมาสวดเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล และเป็นนิมิตหมายที่ดีให้ปีต่อไปทำนาเกิดผลดียิ่งๆ ขึ้น

เดือนสาม ประเพณีบุญข้าวจี

ระยะเวลา หลังวันมาฆบูชา

กิจกรรม ชาวนาจะนำข้าวจี (ข้าวเหนียว) หนึ่งสูก ปั้นเป็นก้อนเท่าไข่เป็ดทาเกลื่อนำไปเสียบไม้ย่าง จากนั้นตีไข่ทาให้ทั่วแล้วย่างจนไข่สุก และถอดไม้ออกนําน้ำตาลอ้อยยัดใส่ตรงกลางเป็นไส้ นำไปถวายพระสงฆ์ในช่วงที่หมดฤดูทำนาแล้ว เพื่อเป็นการทำบุญ

เดือนสี่ ประเพณีบุญพระเวส

ระยะเวลา เดือนมีนาคม ข้างขึ้นหรือข้างแรมก็ได้

กิจกรรม งานบุญพระเวส หรืองานบุญมหาชาติ เช่นเดียวกับงานฟังเทศน์เวสสันดรชาดก ซึ่งถือว่าเป็นชาดกที่ยิ่งใหญ่ ชาวบ้านจะช่วยกันตกแต่งประดับประดาโรงธรรมด้วยดอกไม้ ของหอม ใช้ดอกบัวประดับธรรมมาสน์ มีการจัดรูปขบวนแห่พระเวส และนางมัทรีออกจากป่าเข้าในเมือง ไปสิ้นสุดที่พระอุโบสถ และมีการเทศน์มหาพระเวสตลอดวัน

เดือนห้า ประเพณีบุญสงกรานต์

ระยะเวลา เดือนเมษายน

กิจกรรม นับเป็นงานบุญที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของคน ลาว โดยมีการจัดงานติดต่อกันหลายวัน บางแขวงเช่น หลวงพระบางจะมีการจัดงานบุญสงกรานต์ติดต่อกันเป็นสัปดาห์ มีประกวด และขบวนแห่นางสังขาร (นางสงกรานต์) จึงได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวมากที่สุด นอกจากนั้นยังถือเป็นวันปีใหม่ลาวอีกด้วย

เดือนหก ประเพณีบุญบั้งไฟ

ระยะเวลา เดือนหกก่อนฤดูการทำนาจะมาถึง อย่างเข้าฤดูฝน

กิจกรรม คล้ายกับงานบุญบั้งไฟในภาคอีสานของ ไทย จุดประสงค์เพื่อบูชาหลักเมือง และขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ปีใดที่ไม่มีการทำบุญบั้งไฟเชื่อว่าปีนั้นจะเกิดเภทภัยต่างๆ และถือเป็นสัญญาณว่าฤดูทำนากำลังจะเริ่มต้นแล้ว นับเป็นงานที่สืบทอดมาแต่ครั้งโบราณกาล

เดือนเจ็ด ประเพณีบุญซำฮะ(ซำระ)

ระยะเวลา เดือนมิถุนายน

กิจกรรม งานเล็กๆ แต่มีความสำคัญ จุดประสงค์เพื่อเป็นการล้างเสนียดจัญไรที่เกิดขึ้นกับบ้านเมือง เพื่อให้บ้านเมืองมีแต่ความสงบสุข

เดือนแปด ประเพณีบุญเข้าพรรษา

ระยะเวลา วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘

กิจกรรม เป็นการเริ่มต้นฤดูเข้าพรรษาเหมือน ชาวไทย พระสงฆ์จะออกบิณฑบาตรเป็นเวลา ๓ เดือน ตามพุทธบัญญัติ นับแต่วันเข้าพรรษาเป็นต้นไป ในวันแรกนี้จะมีการทำบุญตักบาตรตามวัดต่างๆ

เดือนเก้า ประเพณีบุญห่อข้าวประดับดิน

ระยะเวลา เดือนสิงหาคม

กิจกรรม บุญห่อข้าวประดับดินเป็นการทำ พิธีกรรมอุทิศส่วนกุศลให้กับวิญญาณบรรพบุรุษ และวิญญาณไร้ญาติให้ออกมารับส่วนบุญ ชาวบ้านจะนำอาหารคาว หวาน บุหรี่ หมากพลู ใส่ลงในกรวยใบตอง นำไปวางตามพื้นดิน หรือใต้ต้นไม้บริเวณรั้วบ้าน รั้ววัด

เดือนสิบ ประเพณีบุญข้าวสลาก(สลากภัต)

ระยะเวลา วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐

กิจกรรม จุดประสงค์ของการจัดงานเพื่ออุทิศ ส่วนกุศลให้คนตาย หรือเปรต ห่างจากงานวันห่อข้าวประดับดิน ๑๕ วัน อันเป็นเวลาทีเปรตต้องกลับไปยังที่อยู่ของตน

เดือนสิบเอ็ด ประเพณีบุญออกพรรษา

ระยะเวลา วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑

กิจกรรม เป็นการตักบาตรเทโว มีการจัดอาหารไปถวายพระภิกษุสงฆ์ สามเณร มีการกวนข้าวทิพย์ (กระยาสารท) ถวาย มีการถวายผ้าจำพรรษา และปราสาทผึ้ง โดยนำไม้ไผ่มาสานเป็นรูปปราสาท ตกแต่งสวยงามจัดขบวนแห่ปราสาทผึ้งไปถวายพระในตอนค่ำเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับ

เดือนสิบสอง ประเพณีบุญกฐิน

ระยะเวลา วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ – วันเพ็ญเดือน ๑๒

กิจกรรม เป็นการถวายผ้าแด่พระสงฆ์ที่จำพรรษาตลอดช่วงเข้าพรรษา นับเป็นงานบุญที่กระทำมาแต่โบราณ^{๑๙}

๑.๖.๒ งานวิจัย

พระอุดมศักดิ์ ปัญญาโร แก้วพันธวงศ์, ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาการดำเนินชีวิตตามศรัทธาในพุทธศาสนาของชาวพุทธลาว พบว่า อาณาจักรจำปาสักหรือแขวงจำปาสัก ปัจจุบันเป็นเมืองพุทธ เป็นเมืองแห่งนักปราชญ์ พระพุทธศาสนาได้มีความงอกงามเป็นลำดับมา ประชาชนชาวนครจำปาสักได้มีความใกล้ชิดและผูกพันกับพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก กษัตริย์ลาว “ผู้นำลาว” ในอดีต และประชาชนก็ได้เลื่อมใส ศรัทธาในพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง เป็นชีวิตจิตใจ จากหลักฐานต่างๆในทาง

^{๑๙} มูลนิธิการศึกษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาอนุภาคุ่มแม่น้ำโขง, **พระพุทธศาสนาในประเทศลาว**, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๒๕๕๐), หน้า ๗๒-๗๕.

ประวัติศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา สามารถเป็นที่ยืนยัน เชื่อถือได้ถึงความเชื่อมั่นและศรัทธาของชาวลาว และชาวนครจำปาสักที่มีต่อพระพุทธศาสนา ดังนั้นจึงไม่แปลกใจเลย ในอดีตที่ผู้ปกครองได้แบ่งเบาภาระความรับผิดชอบบ้านเมือง ให้พระสงฆ์เป็นผู้ช่วยปกครองรักษาเพื่อให้บ้านเมืองได้รอดพ้นจากภัยคุกคามภายนอก และพระพุทธศาสนาก็ยังได้ทรงอิทธิพลทางด้านจิตใจถึงความเชื่อต่อชาวลาว ในเรื่องบาปบุญ คุณโทษ ในอดีตถึงปัจจุบัน^{๒๐}

วรรณิตร์ เจริญผล ได้กล่าวถึงบทบาทของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมลาวและการเมืองลาว ภายใต้ระบอบคอมมิวนิสต์ (พ.ศ. ๒๕๔๘ – ๒๕๕๑) ในสมัยอาณานิคม พระพุทธศาสนามีความสำคัญการสร้างความรู้สึกราชาธิปไตย และ ความภูมิใจในวัฒนธรรมลาว พระสงฆ์จำนวนหนึ่งได้ก่อตั้ง “องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว” เพื่อต่อต้านคณะพระธรรมยุตในลาว และต่อมาได้เปลี่ยนเป้าหมายเป็นเรียกร้องเอกราชแทน ในสมัยสงครามเย็น พระสงฆ์ลาวได้แบ่งออกเป็น ฝ่ายซ้าย และฝ่ายขวา ตามอิทธิพลอุดมการณ์ทางการเมือง แต่ละฝ่ายต่างฝ่ายต่างพยายาม เรียกร้องและสนับสนุน และ ความชอบธรรมให้กับฝ่ายตนเอง ในฐานะผู้พิทักษ์องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว เข้ากับฝ่ายประเทศลาวในการปลุกกระตือรือร้นประชาชนให้ต่อต้านการแทรกแซงจากสหรัฐอเมริกา พระสงฆ์กลุ่มนี้ได้ติดตามกองกำลังฝ่ายประเทศลาว เข้าไปปฏิบัติในเขตปลดปล่อยหลังปี “พ.ศ. ๕๒๐๓” หลังจากที่ฝ่ายประเทศลาวได้เข้าปกครองประเทศได้ปี (พ.ศ. ๒๕๑๘) รัฐบาลไม่ได้ยกเลิกสถาบันศาสนา ทั้งนี้เนื่องจากตระหนักถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนา ที่มีต่อสังคมลาว ไม่ว่าด้านวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และ พระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือสร้างความมั่นคงทางการเมือง อย่างได้ก่อกำเนิดการจัดระเบียบองค์กรสงฆ์ใหม่ และ ยกเลิกการแยกนิกายให้เหลือเพียงนิกายเดียว เรียกว่า “พระสงฆ์ลาว” เพื่อไม่ให้แตกแยก และ ครอบคลุมเนื้อหาของการเทศน์ให้ประยุกต์เข้ากับแนวคิดสังคมนิยม ในช่วงห้าปีแรกรัฐบาลได้ดำเนิน นโยบายที่เข้มงวดต่อพระพุทธศาสนา เนื่องจากสถานภาพทางการเมืองไม่มั่นคงมีการต่อต้านจากฝ่ายขวาที่ยังหลงเหลืออยู่บ้าง ทำให้รัฐบาลต้องฟังกลุ่มชนเผ่าต่างๆ ที่เคยร่วมมือในการปฏิบัติการที่กลุ่มชนถือผีสางนั้นทำให้รัฐบาลเคารพในสิทธิที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อในศาสนาได้ และ จำกัดการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และ งานบุญ ของประชาชนลาวกลุ่มเพื่อที่จะไม่สร้างความแตกแยกในหมู่ประชาชน แต่่นโยบายเข้มงวดทางศาสนาเหล่านี้ สร้างความไม่พอใจให้กับชาวลาวที่นับถือพระพุทธศาสนา ส่งผลให้กับประชาชนต่อต้าน พร้อมทั้งเกลียด การอพยพออกจากรประเทศ หลัง (พ.ศ. ๒๕๒๓) รัฐบาลลาวได้มีนโยบายผ่อนปรนต่อพระพุทธศาสนา เนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ และ ภัยธรรมชาติ ปัญหาการอพยพออกนอกประเทศ ทำให้รัฐบาลต้องดำเนินนโยบายเศรษฐกิจที่เสรีขึ้นซึ่งมีผลต่อนโยบายการผ่อนปรนต่อพระพุทธศาสนา อย่างเห็นได้ชัดหลังจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียตในปี (พ.ศ. ๒๕๓๔) ในรัฐธรรมนูญลาวที่ประกาศใช้ในปี

^{๒๐} พระอุดมศักดิ์ ปัญญาโว แก้วพันธุ์วงศ์, “ศึกษาการดำเนินชีวิตตามศรัทธาในพุทธศาสนาของชาวลาว”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๗.

เดียวกันนั้น ยอมรับการปฏิบัติพิธีกรรมของศาสนา และ สนับสนุนให้พระสงฆ์สามเณรทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ หลังยุคสงครามเย็นสิ้นสุดลง รัฐบาลลาว ให้ความสำคัญแก่พระพุทธศาสนา ในฐานะเป็นอัตลักษณ์ของประเทศ และการนับถือศาสนาพุทธ ก็เป็นสัญลักษณ์ของคนลาว^{๒๑}

พระวิจิตพงศ์ ภาวะพงษ์ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “พระสงฆ์กับความสัมพันธ์ระหว่างอุบลราชธานี กับจำปาสัก พ.ศ. ๒๕๓๒-๒๕๕๑ ได้กล่าวว่า หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบบสังคมนิยมของสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว ในปี ค.ศ. ๑๙๗๕ เป็นต้นมา การดำเนินนโยบายของ ส.ปป.ลาว ถูกกำหนดเหตุการณ์ในเวทีการเมืองการปกครองตามแบบฉบับประเทศสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ดำเนินนโยบายที่เข้มงวดต่อประชาชน สั่งห้ามไม่ให้แต่งกายเลียนแบบชาวตะวันตก การฟังเพลงเที่ยวเตร่ในยามค่ำคืนจะถูกสั่งห้ามทันที ส่วนทางด้านสถาบันศาสนาได้ยกเลิกตำแหน่งสังฆราช พระภิกษุสามเณรหลายรูปต้องอพยพข้ามฝั่งมาที่ประเทศไทยตลอดเวลา ส่วนพระสงฆ์ฝ่ายวิปัสสนากรรมฐาน รัฐมองว่า ไม่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ ทำให้เสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์ รัฐบาลจึงเพิ่มผลผลิตด้วยการให้เลี้ยงหมู ไก่ และปลูกผัก พระสงฆ์ที่คัดค้านถูกนำตัวไปประหารชีวิต ต่อมาเมื่อเหตุการณ์บ้านเมืองได้กลับสู่ภาวะสงบ รัฐบาลได้ผ่อนปรนต่อพระพุทธศาสนา ทำให้มีจำนวนภิกษุสงฆ์เพิ่มขึ้น พระสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศทุก ๆ ด้าน ที่สำคัญคือเผยแผ่ศีลธรรม และการเปิดรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองทั้งสองเริ่มคึกคัก มีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เนื่องจากเมืองทั้งสองมีวิถีชีวิต และวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีคล้ายคลึงกัน^{๒๒}

พระโสภณวิหารการ (วิศิษฐ์ สุวีโร ป.ธ ๔) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระครูหลวงโพนสะเม็กกับพระพุทธศาสนาในประเทศลาวและภาคอีสาน” พบว่าท่านพระครูโพนสะเม็กแห่งราชอาณาจักรล้านช้างแห่งนครเวียงจันทร์ ในอดีตท่านได้มีส่วนในการสร้างความเจริญให้แก่ทั้งอาณาจักร คือขอบเขตของพระพุทธศาสนา อาณาจักร คือเป็นหลักชัยของบ้านเมืองในการสร้างอาณาจักรจำปาสักซึ่งอยู่ทางประเทศลาวตอนใต้ นอกจากนั้นท่านยังเป็นประธานนำเหล่าพุทธศาสนิกชนทำการบูรณะ ซ่อมแซมพระธาตุพนมอันเป็นพระเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุส่วนพระอุระหรือที่เรียกว่าพระอุรังธาตุ เป็นต้น บทบาทของท่านพระครูหลวงโพนสะเม็กต่อราชอาณาจักรนั้นเราจะเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาททางด้านการเมืองมากเพราะในตอนช่วงปลาย

^{๒๑} วรฉัตร เจริญผล, พระพุทธศาสนาและการเมืองลาวภายใต้ระบอบคอมมิวนิสต์ พ.ศ. ๒๕๑๙ – ๒๕๔๑, (สารนิพนธ์ ๒๕๔๘), (บทคัดย่อ).

^{๒๒} พระวิจิตพงศ์ ภาวะพงษ์ “พระสงฆ์กับความสัมพันธ์ระหว่างอุบลราชธานี กับจำปาสัก พ.ศ. ๒๕๓๒-๒๕๕๑, วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาสังคมศาสตร์และ การพัฒนา คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๒), (บทคัดย่อ).

รัชสมัยของพระเจ้าสุริยวงศาสิทธิราช ก็เกิดกรณีพิพาทหรือการแย่งราชสมบัติขึ้น จนเป็นเหตุให้ท่านพระราชครูต้องอพยพคนลงใต้ไปนครจำปาสัก ต่อไปจนถึงพนมเปญของเขมร^{๒๓}

พระครูวิสิฐ ปญญาวัฒน์ และคณะ(๒๕)ได้ทำการวิจัยเรื่อง “อิทธิพลพระพุทธศาสนาในประเทศลาว” ซึ่งเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศลาวในมิติเชิงประวัติศาสตร์ พบว่านับแต่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ โดยพระอูตตระเถระและพระโสภณเถระ ภายใต้พระราชูปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราชวงศ์เมารยะ พระพุทธศาสนาในประเทศลาวมีความชัดเจนทางด้านประวัติศาสตร์มากที่สุดคือยุคพระเจ้าฟ้างุ้มมหาราชไปจนถึงยุคพระเจ้าไชยภูมิราชซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งอาณาจักรจำปาสัก จนทำให้อาณาจักรจำปาสักเป็นศูนย์กลางแห่งการเผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๒๔}

พระคำเสาร์ สิวิโล (Ven. Khamsao civilize) ได้เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง “A study of the Present Laotian Buddhism Sangha status and Roles in Educational Administration” ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร โดยให้ความสำคัญ ๓ ประเด็นคือ^{๒๕}

๑) การพัฒนาสถาบันพระพุทธศาสนาในสังคมลาว นับแต่พระพุทธศาสนาเผยแผ่ครั้งแรกเข้ามายังประเทศลาว

๒) สถานภาพและบทบาทของพระสงฆ์ต่อการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์

๓) พระพุทธศาสนากับการบริการของสังคม

พระคำหยาด รัตดาวงษ์ (Ven.Khamyad Rasdavong) ได้ทำวิจัยเรื่อง“A Historical study of Buddhism in the Lao People’s Democratic Republic from ๑๙๗๕ to ๒๐๐๔ ce.” ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร โดยให้ความสำคัญ ๓ ประเด็นคือ

๑) ความเป็นมา และพัฒนาการพระพุทธศาสนาในประเทศลาว ซึ่งเป็นการศึกษานับตั้งแต่ยุคศรีโคตรบองจนถึงยุคสังคมนิยม

๒) ประวัติพระพุทธศาสนาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวปี ค.ศ. ๑๙๗๕ โดยผู้วิจัยให้น้ำหนักระหว่างพระพุทธศาสนากับการเมือง ในแง่ของการนำเอาพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมือง โดยโฆษณาชวนเชื่อชาวพุทธให้หันมาสนใจระบบการเมืองที่สำคัญคืออุดมการณ์พรรค และนโยบายพรรคซึ่งเป็นหนทางเดียวที่ทำให้ประชาชนหลุดพ้นจากความอดอยาก

^{๒๓} พระโสภณวิหารการ, “บทบาทของพระครูเสมี่ยมกับพุทธศาสนาในประเทศลาวและภาคอีสาน” (สารนิพนธ์พุทธศาสตร์บัณฑิต ประจำปี ๒๕๕๔, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๗๗.

^{๒๔} พระครูวิสิฐ ปญญาวัฒน์, “อิทธิพลพระพุทธศาสนาในประเทศลาว”, พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓). หน้า ๖๕.

^{๒๕} Ven. Khamsao civilize, A study of the Present Laotian Buddhism Sangha status and Roles in Educational Administration, thesis of master of art in Buddhist Studies, (Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya), 2008.

๓) อิทธิพลพระพุทธศาสนาต่อสังคมลาว โดยผู้วิจัยให้ความสำคัญหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ส่งอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชาวลาวยาว เช่น ศีล ๕ อริยสัจ ๔ มรรคมีองค์ ๘ กฎแห่งกรรม เป็นต้น^{๒๖}.

พระมหาอรุณ อรุณธมโม (สุภะโกศล) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยตอนหนึ่งว่า ประเพณี ฮีตสิบสอง บางประเพณี มาจากความเชื่อดั้งเดิมในนิทานชั้นอรรถกถาของธรรมบท ดังจะเห็นจากประเพณี “บุญคุณลาน” ซึ่งชาวอีสานนิยมทำนาข้าวเป็นอาชีพหลัก มีข้าวเป็นอาหารประจำวันหากได้ข้าวมากก็จะแบ่งขายพอได้ค่าใช้จ่ายในครอบครัว คนเหล่านี้มีความกตัญญูรู้คุณสิ่งที่ให้ประโยชน์แก่ตน ข้าวเป็นพืชที่มีคุณค่าต่อคนเรา จึงมีความเชื่อว่าข้าวมีวิญญาณ หรือขวัญประจำอยู่ตามความเชื่อดั้งเดิม คือการยอมรับความศักดิ์สิทธิ์ของธรรมชาติ ความเชื่อว่ามีชีวิตในทุกสิ่ง ดังนั้น เมื่อทำการเก็บเกี่ยวเสร็จแล้วก่อนจะขนข้าวขึ้นฉางข้าว ชาวอีสานจะทำบุญ เพื่อความเป็นสิริมงคล เพิ่มความมั่งมีศรีสุขแก่ครอบครัว และเพื่ออุทิศบุญข้าวให้มาอยู่ประจำ จะได้กินข้าวไม่เปลือง ทำนาก็ได้ผลดีในฤดูกาลต่อไป^{๒๗}

นางสาวนันทิดา ปัจจัยโคลา ได้กล่าวถึงงานวิจัยเกี่ยวกับประเพณี ฮีต๑๒ ได้เสนอให้ เห็นว่า ประเพณี ฮีต๑๒ นั้น ยังคงมีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของชาวอีสานในบางพื้นที่อยู่ แม้จะมีความเจริญในด้านเทคโนโลยีแล้วก็ตาม โดยผลศึกษาวิจัย พบว่านักศึกษาเพศชายอายุระหว่าง ๑๗ - ๑๙ ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในคณะวิทยาการจัดการชั้นปีที่ ๑ ส่วนใหญ่คิดว่าประเพณีฮีต ๑๒ นั้น มีประโยชน์ในด้านวัฒนธรรมมากที่สุด ส่วนด้านประเพณีนักศึกษารู้จักจากการสืบทอดของหมู่บ้าน และอยากเข้าร่วมประเพณีของชุมชน และนักศึกษาส่วนใหญ่คิดว่าจำเป็นต้องให้การอนุรักษ์ และส่งเสริมประเพณีนี้ให้สืบทอดต่อไป^{๒๘}

พระมหายุทธกร ปณณาสิริ (สัจจรัตนพงศ์) ได้ศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาในพระพุทธศาสนา ซึ่งได้ผลการวิจัยสรุปว่า ศรัทธาในพระพุทธศาสนา คือความเชื่อที่มีอิสระไม่ติดอยู่ในกรอบใดๆ เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ โดยมุ่งตรงต่อความเป็นจริง และ ต้องมีลักษณะที่ประกอบด้อยปัญญา และ เหตุผลมีบ่อเกิดได้ ๔ ลักษณะ ๔ ประमाणการคือ การสดับจากภายนอก การคิดตรึกตรองด้วยใจ และ การฝึกฝนปฏิบัติจนเกิดผล มีหน้าที่ทำลายความไม่เชื่อ “อัสทธิยะ” และความสงสัยลังเลใจ “วิจิจจณา” เป็นปัจจัยให้เกิดปิติ สุข ศีล สมาธิ และ ปัญญา มีความสำคัญคือการรวมกลุ่ม การเกิดพลัง เกิดความ

^{๒๖} Ven.Khamyad Rasdavong, A Historical study of Buddhism in the Lao People's Democratic Republic from 1975 to 2004 CE., Thesis of Master of Arts in Buddhist Studies,(Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya, 2004).

^{๒๗} พระมหาอรุณ อรุณธมโม (สุภะโกศล) , “อิทธิพลของอรรถกถาธรรมบทต่อพิธีกรรมและประเพณีของชาวอีสาน”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** , (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๓๘), หน้า ๖๗-๖๘.

^{๒๘} นางสาวนันทิดา ปัจจัยโคลา , “ทัศนคติของนักศึกษาสถาบันราชภัฏมหาสารคามที่มีต่อประเพณีฮีตสิบสอง คองสิบสี่” , (รายงานการวิจัย : สถาบันราชภัฏมหาสารคาม ๒๕๔๓). (บทคัดย่อ)

กล่าวหาว่าเป็นที่พึ่งอาศัย ทำให้เกิดความเจริญ เป็นเครื่องเจริญอย่างอริยะชน และในที่สุดยังเป็นเหตุปัจจัยทำให้พ้นทุกข์ได้^{๒๙}

ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ ได้กล่าวถึงเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ส.ปป.ลาว ทางด้านศาสนา วัฒนธรรมว่า ด้วยพื้นฐานดั้งเดิม ของชาวเมืองปากเซ และผู้คนที่ย้ายอยู่ตามที่ราบลุ่มเกาะแก่งในแม่น้ำโขงและน้ำเซโดน คือลาลุ่มซึ่งผูกพันกับพระพุทธศาสนา อย่างมั่นคง โดยเฉพาะตั้งแต่สมัยพระครูยอดแก้ว โพนสะเม็ก ได้ปักหลักเผยแผ่ศาสนาที่เมืองจำปาสักยิ่งส่งผลให้ประชาชนลาลุ่มในภาคนี้มีความแนบแน่นกับพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น วิถีชีวิตของพวกเขามักดำเนินชีวิตตามหลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนา มีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาทุกเดือนซึ่งเป็นฮีต ๑๒ ของชาวลาวทุกเดือนได้ทำความดี คือ ทำบุญเกือบแทบตลอดปี เช่น บุญมาฆบูชา บุญวิสาขบูชา บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก บุญออกพรรษา และ บุญกัณฑ์หลวงหรือบุญมหาชาติ เป็นต้น ความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ของชาวเมืองปากเซ ก็คือชาวลาวได้ ได้สะท้อนให้เห็นผ่านวัดวาที่มีแทบทุกมุมเมือง มีสถาบันสงฆ์สอนปริยัติธรรม โดยใช้หลักสูตรภาษาบาลี ที่วัดหลวงปากเซ นอกจากศรัทธาในคำสอนของศาสนาและศรัทธาในพระสงฆ์แล้ว ยังศรัทธาใน ศาสนวัตถุ โดยสะท้อนภาพที่ปักธงหรือวัด บางบ้านบางเมืองในแขวงจำปาสัก ของลาว เมื่อก่อนบ้านเรือนของประชาชน สร้างขึ้นด้วยไม้ และไม้ไผ่ แม้แต่ผู้ปกครองของประเทศเขตเมือง หรือแขวงที่ตนปกครองก่อสร้างขึ้นด้วยไม้ ไม่มีการก่อสร้างด้วยหิน ปูน และก้อนอิฐ แต่วัดวาอาราม อันเป็นที่พักของสงฆ์ สร้างขึ้นด้วยปูน และก้อนอิฐ บทความนี้เป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่า ศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาในลาวนั้น มั่นคงและหนักแน่นในอดีต^{๓๐}

การศึกษาครั้งนี้พบว่า พระพุทธศาสนาส่งอิทธิพลต่อวิถีชีวิตคนลาวนับตั้งแต่พระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาในช่วงต้นๆ กระทั่งจนถึงปัจจุบัน ผู้นำแต่ละยุคสมัยสนับสนุน และอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา การศึกษาของสถาบันสงฆ์แตกต่างกันไปตามบริบทสังคมยุคนั้นพระสงฆ์มีบทบาทต่อสังคมมากขึ้น ส่วนมากคือบทบาทด้านศีลธรรม สังคม และ พัฒนาศักยภาพคนตามระยะการศึกษาของคณะสงฆ์

จากการสำรวจเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นพอสรุปได้ว่า การดำเนินชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา นั้นมีความสำคัญยิ่ง ในการพัฒนาตนเอง เพื่อให้ไปสู่จุดหมายปลายทาง ถ้าหากมีจิตใจที่ตั้งมั่นไม่ไหวหวั่นต่อเหตุการณ์ที่มากระทบใจตนและมีแนวทางที่มั่นคงในการดำเนินชีวิต ในการประพฤติตนให้ถูกต้องตามอิตครองประเพณีวัฒนธรรม และรักษาคุณงามความดีของตนให้คงทนอย่างเช่น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ได้พัฒนาตนเองจากคนธรรมดาไปสู่การตรัสรู้เป็นศาสดาเอกของโลก ซึ่งสูงส่งกว่าเทวดาและ มนุษย์ทั้งหลาย

^{๒๙} พระมหาพุทธกร ปณฺญาสิริ (สังจรัตนวงศ์), “ศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาในพระพุทธศาสนา”, (วิทยานิพนธ์, ๒๕๔๖), (บทคัดย่อ).

^{๓๐} ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ และ คณะ, **โครงการสารคดีลาวตอนล่าง** “สะพานนะเขต สาละวัน เขกองจำปาสัก และ อัตตาศาสนา ห้าแขวงลาวตอนล่าง”. (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐๙.

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเอาเอกสารที่เกี่ยวข้องประเด็นที่สำคัญมาศึกษาเพื่อนำการนำเสนอให้เกิดประโยชน์อีกครั้ง นำไปใช้เป็นกรอบความคิดในการศึกษาต่อไป

๑.๗ วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพโดยแบ่งการดำเนินการออกเป็น ๒ ขั้นตอนคือ

๑.๗.๑ การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยเอกสารที่ใช้เป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิงต่างๆ ได้แก่ พระไตรปิฎก งานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ ตำราวิชาการ วารสาร ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

๑.๗.๒ การวิจัยภาคสนาม (Field Research) เป็นขั้นตอนเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ (Interview) กลุ่มให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) ได้แก่

๑. กลุ่มพระสงฆ์ ๑๐ รูป

๒. กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ๑๐ /คน

๓. นักวิชาการพระพุทธศาสนา ๑๐ รูป/คน

๔. กลุ่มประชาชนทั่วไป ๑๐ /คน

รวมกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ จำนวน ๔๐ รูป/คน

นอกจากนี้ยังได้สังเกตการแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมเพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินชีวิตใน ฮีต ๑๒ ของประชาชนลาว ในเมืองปากเซ

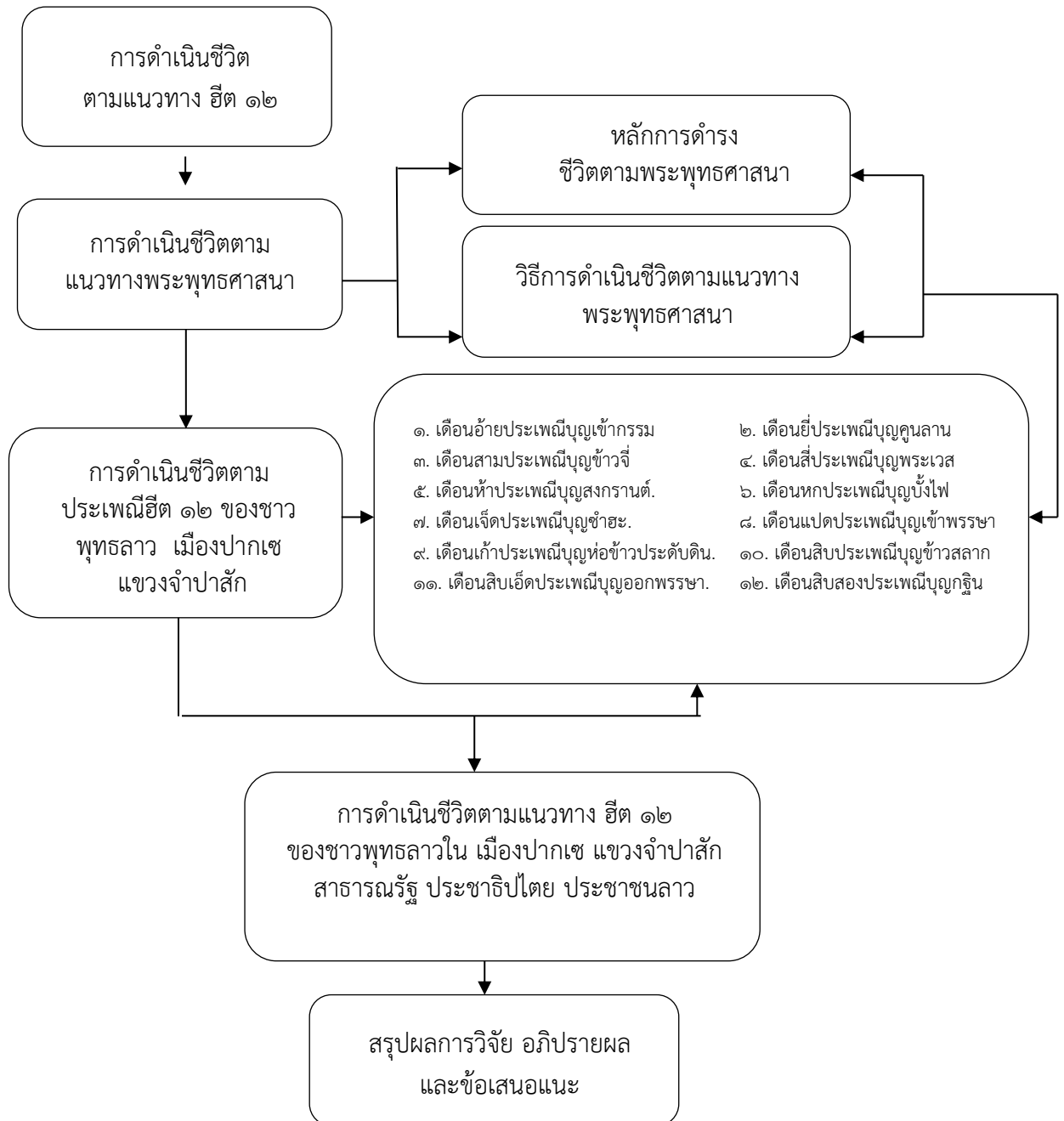
๑.๗.๓ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการข้อมูลแบบวิเคราะห์เชิงเนื้อหา(content Analysis) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

๑.๗.๔ การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลเป็นการนำเสนอแบบพรรณนา (Descriptive)

๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๙ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบการดำเนินชีวิตตามแนวทางพุทธศาสนา

๑.๘.๒ ทำให้ทราบประเพณี ฮีต ๑๒ ของชาวพุทธลาว ในเมืองปากเซ

๑.๘.๓ ทำให้ทราบการดำเนินชีวิตตามแนวทาง ฮีต ๑๒ ชาวพุทธลาว ในเมืองปากเซ
สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว